

Doğu Anadolu Alevi köylerinin tarihi ile ilgili sorular (1920-2000)

Öncelikle lütfen soru formunun tümünü okuyunuz.

Yanıtlayamadığınız soruları açık bırakınız. Eğer yanıtla ilgili olarak başka açıklamalar gerekiyorsa lütfen bunları da yazınız. Yanıtın tümünün ya da bir bölümünün diğer bir soru ile ilişkili olduğu durumlarda, yanıtı tekrar yazmak yerine bir işaret ya da not koymanız yeterli olacaktır, örneğin: (bkz. 1.2.3).

Köy tarihlerinde yanıtlar genellikle yaşanılmış zamana göre farklı olmaktadır. Bu nedenle lütfen mümkün olduğunca zamanı net olarak belirtin.

Bu çalışma sonunda, soru kataloğunu doldurarak bu çalışmaya katılanların isimlerinden kendi izinleriyle teşekkürle söz edilecektir.

1. Köy ismi

- 1.1. Köyün ismi nedir?
- 1.2. Eğer köyün ismi değiştirilmiş ise, köyün önceki ismi ne idi ve ne zaman değiştirildi?
- 1.3. Komşu köyleri:
 - 1.3.1. Komşu köylerin isimleri nelerdir?
 - 1.3.2. Komşu köyleri Alevi mi, Sünni mi?

2. Köy yönetimi

- 2.1. Köyün bağlı olduğu il ve ilçenin ismi nedir?
- 2.2. Kimler ve ne zaman köyü muhtarı idi?
- 2.3. Köyü ilgilendiren problemlerin çözümünde ve önemli kararlar alınması gerektiğinde, muhtar köy halkı ile birlikte toplantılar yapıyor muydu?
- 2.4. Kadınların ya da belirli bazı kadınların karar alınma sürecinde söz sahibimiydiler?
- 2.5. Köy idaresi ve köy ile ilgili konularda, seçim ve oylama yapılırmıydı? Yanıtınız evet ise hangi durumlarda yapılırmıydı?
- 2.6. Köy ve resmi makamlar
 - 2.6.1. Köyün merkezdeki ve bölgedeki resmi kurumlarla ilişkisi nasıldı?
 - 2.6.2. Kaymakam, nüfus müdürü, milli eğitim müdürü, tahsildar, jandarma komutanı, sağlık müdürü köyü ziyaret ederler miydi?
 - 2.6.3. Çocuklar genel olarak resmi nüfusa kayıt ettirilirdiler miydi? Bu kayıt işlemleriyle kim ilgilenirdi? Bu işlemler için köylülerin il ya da ilçeye gitmeleri mi gerekiyordu, ya da zaman zaman bir görevli köye gelip, nüfus kayıt işlemlerini yapmaktamıydı? Çocuklar doğduktan hemen sonra mı, yoksa bir zaman sonra mı nüfusa kayıt ettirilirdiler miydi?
 - 2.6.4. Köylüler çocuklarının okula gitmesinden yana mı idiler ya da buna karşı olanlar bulunmak tamıydı?

- 2.6.5. Okuma yazma bilmeyenlerin, evraklarını dolduran, mektuplarını yazan "yazıcı" var mıydı?
- 2.6.6. Vergilendirme nasıl yapılırdı?
- 2.6.7. Köyün askerlikle ve askerlerle ilişkisi nasıldı?
- 2.6.8. Gençler askere gitmeyi kabul ediyorlarmıydı?

3. Köyün altyapısı

- 3.1. Mektuplar nasıl gönderildi? Köyde postahane var mıydı?
- 3.2. Köyden şehre ulaşım nasıl gerçekleşti?
- 3.3. Köye araba ile ulaşım ne zaman başladı?
- 3.4. Demiryollarının köydeki rolü, önemi neydi?
- 3.5. Köyde kimin ya da kimlerin arabası vardı?
- 3.6. Köyde telefon ile haberleşme ne zaman başladı?
- 3.7. Köye ne zaman elektririk getirildi?
- 3.8. Köyde ki evlere su ne zaman bağlandı?
- 3.9. Köyde radyo var mıydı? Düzenli radyo dinlenebildi mi?
- 3.10. Köyde ne zaman televizyon izlenmeye başlandı?

4. Köy halkı

- 4.1. Çeşitli zamanlarda köy nüfusu yaklaşık ne kadar idi?
- 4.2. Köyde yaşayanlar sadece Aleviler miydi?
- 4.3. Köyde işler, (örng; evlerin yapımı, tarla işleri) ortaklaşa (imece usülü) mı yapıyordu? Bu yardımlaşma, dayanışma hangi ölçü ve kurallara göre gerçekleştirildi?
- 4.4. Sosyal yaşam
 - 4.4.1. Köyde hangi mekanlarda sosyal faaliyetler yapılıyor du?
 - 4.4.2. Erkeklerle, kadınlara, gençlere ve çocuklara yörelık özel yerler var mıydı?
- 4.5. Komşu köylerle ne gibi ve nasıl ilişkiler vardı?
- 4.6. Akriba veya tanıdık olmayan misafirler, örng; devlet memurları, nerede konuk edilirdi?
- 4.7. Hangi diller günlük konuşulan dillerdi?
- 4.8. Köye yeni gelip, yerleşenler var mıydı?
- 4.9. Geçen yıllar boyunca köydeki yaşantıda ne gibi değişiklikler yaşandı? Bu değişikliklerin aşağıda belirtilen konulara yansımaları nasıl oldu?
 - 4.9.1. Günlük yaşamda, giyisilerde, yiyecek ve içeceklerde;
 - 4.9.2. Kadınların baş örtüsü konusunda;

- 4.9.3. Aile birliği ve köy toplum hayatında;
- 4.9.4. Muhtar ile olan ilişkilerde;
- 4.9.5. Dini inançlarda, dini temsilcilerde, dini geleneklerde; dede, cem, ziyaret, cami, imam atanması vs.
- 4.10. Göç
 - 4.10.1. Köyden göç ne zaman ve nasıl başladı?
 - 4.10.2. Göç edenler, yurt içinde ve yurt dışında nerelere gittiler?
 - 4.10.3. Köyden göç edenler, daha sonra köy ile yakın ilişkide bulundular mı? Köyü düzenli ziyaret ettiler mi?
 - 4.10.4. Köy halkının, köyden göçenlerle ilişkisi nasıldı?
 - 4.10.5. Köyden göç edenler köyü ziyaret ettiklerinde, geleneksel köy yaşantısına katıldılar mı, yoksa geleneklere, eski adetlere, törelere daha mesafeli ve soğuk mu yaklaştılar?
- 4.11. Geçen iki, üç senede köyün yeniden canlandırılması için girişimleri var mı?

5. Köydeki Alevilik

- 5.1. Köyünüzün özelliği ne idi? Köyünüzün neyi ile gurur duyardınız? (örnđ; köyün yeri, köyün güzelliği, yaşatılan gelenekler, köy ahlakı, Alevilik)
- 5.2. Diğer inanç topluluklarına (Sünniler, Hristiyanlar, Ateistler) ilişkin ne gibi düşünceleriniz vardı? Köyde bu topluluklara ilişkin neler söylenirdi, neler anlatılırdı? Bunlarla ilişkilerinizin düzeyi ve sınırı ne idi? Köyde bu topluluklara ait insanları hoşgörürmüydünüz?
- 5.3. Alevilikte en önemli olarak neyi gördünüz?
- 5.4. Alevi köylerdeki eğitimde en çok neye önem verilirdi?
- 5.5. Kutsal yerler
 - 5.5.1. Köy içinde ve çevresinde ne gibi kutsal yerler vardı?
 - 5.5.2. Köyde cami var mıydı? Köylüler camiye gittiler mi?
 - 5.5.3. Çevrede kilise var mıydı? Kiliselerin rolü neydi?
 - 5.5.4. Köylüler hangi ziyaretlere giderlerdi? Bu ziyaretlerinden ne beklenirdi?
 - 5.5.5. Eskiden tekke var mıydı? Bugün cemevi var mı?
- 5.6. Cem
 - 5.6.1. Cem töreni nerede yapılırdı?
 - 5.6.2. Cemler düzenli olarak ne zamana değin yapıldı?
 - 5.6.3. Her hafta Cem yapılırmıydı?
 - 5.6.4. Ceme katılan yaklaşık insan sayısı ne kadar idi?
 - 5.6.5. Cem töreni nasıl yapılırdı?
 - 5.6.6. Sosyal ve dini anlamda Cem in köy birlikteliğindeki önemi, etkisi ne idi?
 - 5.6.7. Dede cem töreni sırasında türkçe mi, zazaca mı, kıрманca mı konuşur du?

Dede Cem dışında hangi dili konuşur du?

5.7. Dede

- 5.7.1. Cemi yöneten dede nereli idi? Hangi soydan, kökenden gelmekteydi?
- 5.7.2. Köyde hangi zamanlarda, hangi dedeler yaşamıştı?
- 5.7.3. Dedelere saygı gösterilirmiydi?1960 ve 1970 li yıllarında gençlerin dedeleri artık saymadığı doğru mudur?
- 5.7.4. Dedenin bağlı olduğu kişi ya da makam var mıydı?
- 5.7.5. Dedenin Hacı Bektaş ilçesi ile bağlantısı var mıydı?

5.8. Gelenekler

- 5.8.1. Bütün erkek çocuklar sünnet edilir miydi?
- 5.8.2. Sünnet nasıl yapılırdı ve hangi anlamda önemliydi?
- 5.8.3. Kirvelik var mıydı ve nasıl yapılırdı? Kirveliğin anlamı ne idi?
- 5.8.4. Ermeni kökenli kirveler var mıydı?
- 5.8.5. Köylüler için Musahiplik kavramı gerçekte ne ifade ediyordu?
- 5.8.6. Musahiplik geleneği ne zamana kadar yaşatıldı?
- 5.8.7. Galan'ın anlamı nedir?
- 5.8.8. Galan kutlaması ne zamana değin gerçekleştirildi?
- 5.8.9. Muharrem orucunun anlamı nedir?
- 5.8.10. Köydeki herkes Muharrem orucunu tutar mıydı?
- 5.8.11. Ramazan ayında oruç tutanlar var mıydı?
- 5.8.12. Köyde başka hangi zamanlarda ve hangi şekillerde oruç tutulurdu?
- 5.8.13. Mezarlar düzenli olarak ziyaret edilir miydi? Mezarların ziyareti ile ilgili ne gibi adetler vardı?
- 5.8.14. Köyde yıllık olarak düzenlenen başka törenler ve kutlamalar var mıydı?
- 5.8.15. Köydeki günlük yaşamdaki diğer adetler, gelenekler nelerdi?

5.9. Kan davası var mıydı?

6. Köydeki beslenme ve geçim kaynakları

6.1. Beslenme

- 6.1.1. Köydeki temel gıda maddeleri nelerdi? Zamanla bunlarda ne gibi değişiklikler oldu? (Örneği ne zamana kadar kavurma yapılmaya devam edildi?)
- 6.1.2. Köyde hangi ekmek çeşitleri biliniyordu? Bu ekmekler hangi tahıllardan yapılıyordu?
- 6.1.3. Yöreeye ait ne gibi yiyecek ve içecekler vardı?
- 6.1.4. Kahvaltılarda neler bulunurdu ve nasıl hazırlanırdı?
- 6.1.5. Çay ne zaman kahvaltılarının belirli içeceği oldu?
- 6.1.6. Sağlık üzerinde belirli etkileri bilinen yiyecek, içecekler ve bitkiler nelerdi ve ne gibi etkileri vardı?

- 6.1.7. Kıtılık ya da açlığın yaşandığı zamanlar oldu mu? (1920-2000)
- 6.2. Köyde ve yörede ne gibi geçim kaynakları bulunmaktaydı?
- 6.3. Tarım
 - 6.3.1. Köyde yetiştirilen bitkiler, meyvalar, sebzeler ve tahıllar hangileriydi?
 - 6.3.2. Köydeki bir aile ortalama olarak hangi ve ne kadar hayvana sahipti?
 - 6.3.3. Köydeki iş bölümü nasıldı? Kimler hangi işleri yapardı? Örneğin: süt sağmak, peynir yapmak, hayvanları otlatmak, meyva ve sebze hasatı, ekinlerin biçilmesi, ürünlerin satılması vb.
 - 6.3.4. Ürünler şehire mi götürülürdü? Çerci yoluyla mı pazarlanırdı?
 - 6.3.5. Hangi tarım makinaları ne zaman kullanıldı? Bu makinaların sahibi kimdi ve bunları kullanabilme koşulları nelerdi?
 - 6.3.6. Köydeki tarım ve ziraati devlet destekliyor muydu?
 - 6.3.7. Eskiden daha gelişmiş ziraat ve sulama metodları var mıydı?
- 6.4. Köyden göç edenlerin maddi desteğinin köylülerin geçimindeki rolü, önemi ve etkisi ne idi?
- 6.5. Köyde kimler zengin, kimler fakiridi? En büyük torprak sahibi kimdi?
- 6.6. Bölgedeki Sünni köylerin toprakları aynı ölçüde verimli miydi?

7. Köyde doğum, sağlık ve ölüm

- 7.1. Doğum
 - 7.1.1. Köyde doğum nasıl gerçekleşirdi?
 - 7.1.2. Doğum sırasında bazen mi ya da her zaman mı ebe veya ebe işlevi gören yaşlı, bilgili bir kadın bulunurdu?
 - 7.1.3. Ebe olarak bilinen kişilerin belirli bir eğitimi var mıydı?
 - 7.1.4. Ebe ya da bu işi yapan kadın ne gibi bir prestije sahipti?
 - 7.1.5. Bebeklerin altına sarmak için kumaştan yapılan bezlermi ya da özel bir toprak mı kullanılıyor du? Eğer toprak kullanılıyor idi ise, bu nasıl uygulanırdı?
 - 7.1.6. Doğumdan sonraki 40 günün anlamı neydi? 40.günün bitiminde neler yapılırdı?
 - 7.1.7. Doğum, loğusalık ve yeni doğmuş bebekle ilgili olarak cin, peri, albasan vb. bir takım korkular var mıydı? Bunlardan korunmak için neler yapılırdı?
- 7.2. Sağlık
 - 7.2.1. Köye en yakın uzaklıktaki doktor neredeydi?
 - 7.2.2. Yörenizde tıp eğitimi almamış, fakat nesilden nesile aktarılan bilgilerle yetişmiş, şifalı bitkilerle iyileştiren, doktor işlevi gören bilgili insanlar ("erenler") var mıydı?
 - 7.2.3. Köye en yakın hastane nerede bulunmaktaydı?
 - 7.2.4. Köye en yakın eczane neredeydi?

- 7.2.5. Köyde en çok kullanılan şifalı bitkiler hangileriydi?
- 7.2.6. Köydeki başlıca ölüm sebepleri nelerdi?
- 7.2.7. Diş sağlığı ne durumda idi?
Diş problemlerinde ne gibi çareler vardı, neler yapılırdı?
- 7.3. Cenaze
 - 7.3.1. Cenaze nasıl toprağa verilirdi?
 - 7.3.2. Ölüyü kim yıkardı?
 - 7.3.3. Cenaze töreni nerede yapılırdı?
 - 7.3.4. Cenaze namazı kılınırmıydı?
 - 7.3.5. Kim imamlık yapardı?
 - 7.3.6. Fatiha ve Yasin okunurmuydu?
- 7.4. Yas
 - 7.4.1. Cenaze toprağa verilmeden önce ve verildikten sonra, kişisel, ailece ve de toplu olarak hangi biçimlerde yas tutulurdu?
 - 7.4.2. Başsağlığı nasıl dilenirdi? Başsağlığı dilemek için kimler gelirdi? Örneğin: yalnızca komşular mı, aleviler mi? v. b.
- 7.5. Köyün çeşitli mezarları var mıydı? Neye göre ayrılıyordu?

8. Köyde kadın ve erkek

- 8.1. Kız ve erkek çocuklar farklı şekilde mi eğitilirdi?
- 8.2. Kız ve erkek çocuklar arasında, okula göndermede ayrıcalık yapılırmıydı?
- 8.3. Ailede kadın ve erkek arasında iş bölümü nasıldı?
- 8.4. Evli olmayan gençler aşklarını sevdalarını nasıl yaşarlardı? Aileler anlayışlı mıydı?
- 8.5. Evlilik
 - 8.5.1. Görücünün ya da aracının evlilikteki rolü ne idi?
 - 8.5.2. Evlilik için kim karar verirdi?
 - 8.5.3. Başlık parasının rolü, etkisi neydi? Kimler başlık parası verirdi? Nasıl verilirdi? Çeyizin önemi neydi?
 - 8.5.4. Kız kaçırma olayına sıkça mı rastlanırdı? Kız kaçırma olayı nasıl gerçekleşirdi ve hangi şekilde sonuçlanırdı?
 - 8.5.5. Köy dışından kişilerle evlilik yapılırmıydı?
 - 8.5.6. Alevi olmayanlarla yapılan evlilikler var mıydı?
 - 8.5.7. Akriba evlilikleri yapılırmıydı?
 - 8.5.8. Köy düğünleri nasıl olurdu?
 - 8.5.9. Aile içinde gelinin konumu ne idi?
- 8.6. Köyde ya da yörede çok eşli evlilik var mıydı? Eğer vardı ise ne gibi şartlar altında bu evlilikler yapıldı?

- 8.7. Zamanla ailedeki çocuk sayısında düşüş oldu mu? Aile planlamasının bundaki rolü neydi?
Köyde evlilik dışı çocuklar var mıydı? Bu çocukların anne ya da babalarına karşı köylülerin tutumu, bakışı nasıldı?
- 8.8. Köyde zina olayı yaşanır mıydı?
- 8.9. Köyde boşanma olayı var mıydı? Boşanan insanın köydeki konumu nasıldı?

9. Köy okulu

- 9.1. Hangi tarihler arasında köyde okul vardı?
Okuma yazma bilen ve bilmeyen köylülerin yaklaşık sayısı ne kadardı?
- 9.2. Aynı zamanda okula giden çocukların yaklaşık sayısı ne kadardı? (1930, 1940, 1950, 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 yıllarında)
- 9.3. Kimler öğretmen idi ve bunlar nereli idiler?
- 9.4. Köylüler öğretmene saygı duyarlar mıydı?
- 9.5. Öğretmenler köydeki yaşama uyum sağladılar mı?
- 9.6. Okulda Türkçenin dışında başka bir dili konuşmak yasak mı idi?
- 9.7. Normal yıllık tatillerin haricinde, okul bazı zamanlar uzun süre kapalı kaldı mı?
- 9.8. Okul ve karakol (vardı ise) aynı zamanda mı kuruldu?

10. Köyden Batı Anadolu'ya ve Avrupa'ya göç

- 10.1. Köyden göç edenler batı Anadolunun ve Avrupanın belli başlı hangi merkezlerinde yaşamaktalar?
- 10.2. Köyden göç edenlerin köy ile ilişkileri devam ediyormu? ne şekilde?
- 10.3. Köyden göçenlerin gurbette birliktelikleri var mı? Ya da herkesin yolu farklı mı ?
- 10.4. Alevilik ve göçmenler (köyden gurbete gidenler)
 - 10.4.1. Genel olarak: Köydeki alevilik gurbette nasıl gelişti?
 - 10.4.2. Gurbette olmak alevi göçmenlerin, sünni Türklerle ya da sünni Kürtlerle olan ilişkilerini değiştirdimi? Örnğ; ilişkiler daha iyi bir düzeye mi getirildi? Karma evlilikler var mı?
 - 10.4.3. Köyden göç eden Alevilerin kendi organizasyonları var mı?
- 10.5. Köyün yeniden kurulması ya da canlandırılması konusunda gurbetçilerin ilgisi ya da girişimleri var mı?
- 10.6. Köyden göç edenlerin, gurbette Türk devleti ile ilgili düşünceleri, Türk devleti ile ilişkileri değişti mi?

11. Köy belleği

11.1. Köyde;

- 11.1.1. Ermeniler ile birlikte yaşanılan zamana ve Ermenilerin yok olmasına dair,
- 11.1.2. Hristiyan misyonerler hakkında,
- 11.1.3. 1. Dünya savaşı ile ilgili,
- 11.1.4. Seyit Rıza, Koçgirili Alişer ve Kamer Genç, Nurettin Karso gibi isimlerle ilgili,
- 11.1.5. 1920 -21 deki Koçkiri ayaklanmasına ilişkin,
- 11.1.6. 1937-38 deki Dersim isyanına ilişkin, bilinenler, hatırlananlar, anlatılanlar nelerdir?
- 11.1.7. Köy Dersim isyanından / hareketından direkt olarak etkilendimi? Eğer etkilendiyse, bunun ne gibi ve nasıl sonuçları oldu?
- 11.1.8. 1950-60 daki Menderes döneminde köyünüzün durumunda hakkında?
- 11.1.9. 1960 ve 1971 deki askeri darbelerle ilgili köyde bilinenler, hatırlananlar nelerdir?
- 11.1.10. Köyde hangi parti ve gruplar bulunurdu? Bunların ne gibi etkileri vardı? Köyde en çok hangi partiye oy verilirdi? Dedenizin ve nenenizin zamanında oy kullanma nasıl olurdu?

11.2. Yakın Tarih (lütfen ayrıntılı cevaplayın)

- 11.2.1. 1980 askeri darbesinin köydeki etkileri nelerdi? Köydeki yaşamda değişikliğe neden oldu mu? Tutuklanan gençler oldu mu? Köy muhtarının görev ve yetkisi iptal edildi mi? Devlet köye cami yaptırdı mı?
- 11.2.2. Solcu gruplar ya PKK bölgede etkin miydi? Köyün devlet (jandarma, asker, komando) ve PKK şiddeti arasında kaldığı zamanlar oldu mu?
- 11.2.3. Köyünüz ya da bölgedeki diğer köyler devlet baskısı ile boşaltıldı mı? Eğer boşaltıldı ise ne zaman boşaltıldı? Köy ne kadar boş kaldı? Köylüler nereye göç ettiler?
- 11.2.4. Köyün geleceğini, gelecekteki konumunu nasıl görüyorsunuz?

11.3. Köyden tanınmış insanlar üst düzeye gelebildiler mi? (doktor, mühendis, yazar, politikacı vb.)

11.4. Köy kurulması ile ilgili

- 11.4.1. neler anlatılıyor?
- 11.4.2. Köy kurulması belirli bir aşiretlin yerleşmesiyle ilgili midir?
- 11.4.3. Köyünüz eskiden Ermeni ya da Rum köyü müydü?
- 11.4.4. Eski komşu köyleri Ermeni ya da Rum muydu?

11.5. Belleğinizde kalan, köye, köydeki yaşama ilişkin başka ne gibi farklı, özel, önemli olaylar ve anılarınız var?

12. Başka ifade etmek istediğiniz diğer konular ve bu konulara ilişkin görüşleriniz.